

Sămănătorul

Revistă Săptămînală

Supt îngrijirea d-lor :

AUREL C. POPOVICI

PENTRU PARTEA POLITICĂ.

D. ANGHEL, ST. D. IOSIF, M. SAOYEANU, G. SANDU-ALDEA, ION SCURTU

PENTRU PARTEA LITERARĂ.

G. M. MURGOCI

PENTRU PARTEA ȘTIINȚIFICĂ.

Sumarul :

AUREL C. POPOVICI. — Naționalism și democrație.

R. MIRCEA — Romanță (poezie).

C. RĂDULESCU CODIN. — Ingerul Romînilui (poveste).

C. F. — Torquato Tasso (traducere după Goethe. Act. III. Sc. II).

G. D. Mugur. — Farul Singeroaselor (traducere după A. DAUDET.)

IVAN TURBINĂ. — Cronica veselă : Odă la un baston.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

B-dul ACADEMIEI No. 3. — Str. EDGAR QUINET No. 4.

BUCUREȘTI

EXEMPLARUL :

In țară . . . 20 bani

In străinătate 25 ,

ABONAMENTUL ANUAL :

In țară . . . 10 lei

In străinătate . 12 ,

A APĂRUT:

Calendarul „Minervei”

PE 1909

Cel mai frumos și cel mai răspândit Calendar românesc. Splendide ilustrații după pânzele celor mai mari pictori români, precum și vederi după cele mai pitorești poziții ale României, pe lângă un material literar inedit datorit celor mai de frunte scriitori:

A. Vlahuță, G. Coșbuc, I. L. Caragiale, I. Slavici, M. Sadoveanu, Octavian Goga. I. Adam, St. O. Iosif, I. Bârseanu, I. Basarabescu, Al. Tzigara-Samurcaș, C. Sandu-Aldea, Al. Gh. Doinaru, I. Scurtu, N. N. Beldiceanu G. Silvan, C. Hodoș, Zaharia Bârsan, Natalia Iosif, Caton Theodorian.

6 SUPLIMENTE ARTISTICE ÎN CULORI
ȘI DE O VALOARE EXCEPȚIONALĂ

PREȚUL: LEI 1.25

EDIȚIA DE LUX LEI 2.—

DE VÂNZARE LA TOATE LIBRĂRIILE

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
B-dul Academiei, 3,
Strada Edgar Quinet, No. 4.
BUCUREȘTI

ABONAMENTUL ANUAL
În țară . . . . . 10 lei
În străinătate . . . . . 12 »

NAȚIONALISM ȘI DEMOCRATIE

I.

Arareori s'a afirmat *sentimentul de rassă, sentimentul național și geloasa apărare a drepturilor personalității* atit de puternic ca în zilele noastre... Căci marea putere de atracție a tot ce este universal rezidă în slăbiciunea omenească.

Omul cel tare se ferește de ea; el găsește în sînul său propriu, în propria sa familie, în propriul său popor *nemărginite adîncuri sufletești de dezvoltare proprie* — pe care el nu le ar da pentru întregul cosmos cu stelele sale cele nenumărate.

HOUSTON STEWART CHAMBERLAIN.

Die Grundlagen des Neunzehnten Jahrhunderts. Ed. VI, vol. II. p. 817.

Un om cu o credință, este o putere socială egală cu nouăzeci și nouă de oameni cari nu au decît interese.

JOHN STUART MILL.

Considerations on Representative Government. Ch. I.

Mulți se vor fi mirat, de ce adică combat eū cu atita cerbicie democrația radicală, orî-ce democrație propriu zisă; de ce caut, cu atita stăruință, să pun în relief adevărul azi științific că clasa conducătoare a unui popor e un produs normal al firii omenești și a popoarelor, că ea nu poate fi nimicită *ca clasă*, fără a se nimici Statul și națiunea, că o clasă conducătoare *trebuie să existe*; că ea nu poate fi decit schimbată, dar numai cu o altă clasă tot conducătoare: *numai cu alte persoane.*

Faptul acesta răstoarnă, evident, toate teoriile democrației propriu

zise. El însă e de cea mai mare importanță pentru toți cei ce urăsc atit despotismul cit și cosmopolitismul; el este *esențial* pentru orîșice concepțiune cu adevărat naționalistă; căci nunaî respectarea acestui fapt poate salva *naționalitatea* unui popor, care aminteri se dizolvă îndată ce nu mai are *cine s'o înțeleagă*, cine să oprească demos-ul de a se lepăda de ea, de dragul unor interese amăgitoare, dar trecătoare, ale indivizilor în parte.

Căci naționalitatea unui popor nu-î vorbă în vînt, cum cred mulți visători și demagogi; naționalitatea unui popor nu-î program electoral, nu-î zdreanță; dar nici marcă pentru animale la un fel; nu-î tinichea cu număr, pe care orice trecător pe acest pămînt, orce hoț, «umanitarian» sau hingher politic o poate desprinde și băga în buzunar, spre a șterge «prejudicata proprietății»; spre a fericii, cum crede el, nevinovate «viețuitoare» într'o menajerie «socială»; într'o democratică, «nouă organizație a umanității», foarte «liberală» de felul ei...

Naționalitatea unui popor e *rangul* său în lume, între popoare; e blazonul nobiliar al meritului său; al valorii sale din trecut și din prezent; e singura sa distincțiune față de alte familii naționale, față de triburi, seminții și neamuri; e unica sa pavază în lupta între popoare; singura sa putere, unicul său drept; căci este însăși ființa sa, sufletul său; persoana sa morală în fața lumii, a tribunalului istoriei; e *conștiința sa că e o națiune*, că nu-î o simplă cifră, un număr de indivizi, de ființe, de animale «sociale».

Naționalitatea unui popor e legea lui străbună și limba lui deosebită; e comoara lui de literatură și istorie, de credințe și moravuri; de datine, tradiții, de obiceiuri; e arsenalul său moral de virtuți și gânduri, de fapte și idealuri din trecut, pentru prezent și viitor, pe o brazdă seculară de pămînt; pentru viața lui ce este, și mai ales ce va să vie; în continuă luptă contra tuturor celor ce caută să i-o șteargă, conștient sau inconștient, și să-l îngroape de viu în marele «demos» al pămîntului; în civilizația talmeș-balmeș a demagogiei cosmopolite.

Demos-ul într'un Stat e poporația lui, oricare ar fi ea, poporația lui întreagă: cetățenii și străinii; elemente de valoare pozitivă pot fi cu toții; și în multe State așa și sint; dar nu în toate; sint și elemente negative între ele. Prin urmare, poporația toată merită respect din partea Statului, întru cit e respectabilă; ea toată se poate bucura de libertăți, întru cit le merită; ea toată are drept la solicițundinea Statului, întru cit îi este lui folositoare; căci poporația este a lui, întru cit poate fi a lui, întru cit atrnă de interesul, de voința și de putința lui; a Statului, nu a *demos*-ului. Căci un Stat e într'o

situație, altul în alta ; fiecare în a lui, în a lui specifică, *numai a lui în lumea aceasta*. Unul e silit, de propriile sale interese, să procedeze într'un fel față de poporația lui, sau față de părți, de fracțiuni, de straturi ale ei ; altul într'altfel ; fiecare în felul lui. Tot chestii mari, adincî, complexe, adeseori hotărîtoare, pe care nu teoriile simpliste ale democrației le pot rezolva, ci înțelepciunea, patriotismul și caracterul celor ce cîrmuesc Statul.

Democrația însă, *nu poate* admite asemenea idei «reacționare» ; căci ea pentru *demos* trăește, în teorie ; (în practică mai ales *din demos*) ; de aceea, toată filosofia ei politică se reduce la un burete, la un tibișir și o tablă. Teoria și practica ei e votul, e numărul, e aritmetica. Ea «șterge» caracterele, deosebirile naționale, «inegalitățile sociale» ; căci «cugetătorii» ei își închipue că ar fi și ele scrise cu un tibișir, pe o tablă de lemn ; n'ai decît să le ștergi și să scrii dorinți în locul lor, dorinți în formule matematice. Dar democrația *trebuie* să procedeze astfel, căci altfel nu poate exista nici măcar în teorie.

Simplă și naivă, ca un copil zburdalnic, ea crede că tot ce zboară se mîncă ; că toată viața-i o petrecanie ; pentru ea politica nu-i nici știință, nu-i nici artă, ci o simplă jucărie ; un *demos* oarecare, fasonat într'o păpușă ; păpușă azi, dar groaznic minotaur mâine, cînd democrația crește, se lărgește, se mărește ; cînd *demos*-ul nu mai vrea să fie luat în ris, cînd cere, în mod serios, *ca de fapt numărul să hotărască*. Iar cînd numărul hotărăște, el nu admite deosebiri între om și om, între înși, între «fințe sociale», căci nu le poate admite : atunci naționalitatea pare, celor cu numărul, o superstiție, o invenție aristocratică, burgheză, de prisos : *fuit*.

Nici o democrație nu poate fi națională, pentru că baza ei, singura rațiune a existenței ei, *e un număr* ; iar numărul singur nu are caracter național, cum n'are foamea, cum n'are invidia, cum n'are lăcomia ; numărul e internațional ; e internațional ca banul, și schimbător ca el. Nici o democrație nu poate fi națională, pentru că numărul singur nu are suflet ; cifrele pot să represinte voturi, ele însă nu fac politică națională.

O politică națională e imposibilă într'o atmosferă de egalitarism de cifre, de automați, mereu înfierbîntați de fraze lustruite, mereu seduși contra intereselor permanente ale poporului, ale națiunii.

Ea nu poate fi făcută decît de talentele și energiile naționale ; ea cere cîmpuri de activitate autonomă, într'o întăritoare atmosferă de libertate. Asemenea talente și energii pot fi zeci, pot fi sute, pot fi mii și zeci de mii, sute de mii, milioane, în diferite gradațiuni, într'o

națiune. A le nivela cu de-a sila, a le pune la jugul egalității democratice, la discreția unei birocrății demagogice și idioate, înseamnă a le omori în germine. Asta va să zică pur și simplu ca printr'un sistem de cabinet, lei să fie declarați *egali* cu iepurii, elefanții cu oile; vulturii să fie guvernați de papagalii.

Ca talentele și energiile naționale deosebite, ca asemenea încarnățiuni ale unui neam întreg să-i poată produce lui siguranță, bună stare și mărire, să-l poată înălța pe el la o treaptă națională, la un rang tot mai înalt între națiuni, ele trebuie să fie *protejate*, iar nu luate în picioare de un egalitarism stupid, pe cât de brutal, pe atât de impotent; ele trebuie protejate mai ales prin *libertăți*. Un popor civilizată, o națiune, trebuie să fie și să rămână vecinic o vie piramidă națională cu trepte de puteri și de valori, de talente, de virtuți și fapte; iar nu un bilciu cosmopolit de negustori de fraze și minciuni, de saltimbanci și flașnetari, înșelători și timpitori de oameni și popoare. O națiune trebuie să producă ceva de seamă în lumea aceasta, dacă vrea să existe ca națiune: o simfonie națională de vecinice gândiri și de simțiri, de fapte naționale permanente, de idealuri proprii; un lung acord între trecut, prezent și viitor, — iar nu o cacofonie de broaște într'o monotonie de baltă; între organizme «egale», foarte egale, ce vegetează, ca în orice broscărie de demagogi, pe un fund de murdării și de otrăvuri.

* * *

De ce am ajuns eu însumi să vorbesc de «oligocrație?» Pentru că sistematica minciună și pervertire a tuturor minților cinstite, de către demagogi, a făcut cu neputință ca azi să mai rostești cuvântul *aristocrație* fără a da prilej la fel de fel de restălmăcirii. Căci demagogia cosmopolită, pentru care toată filosofia politică se rezumă în formula «om și om» și în cifre, menite a face «fericirea» noastră, numai a noastră, a celor vii, o «fericire» de mîncare, băutură și panorame cu retori și cu sofisti, — de mult a izbutit să denatureze înțelesul adevărat al acestui cuvînt care n'a însemnat și nu înseamnă decît cîrmuirea unui popor prin oamenii săi cei mai buni, cei mai de seamă ca cultură, caracter, patriotism și situație socială. Dar cîți mai sînt capabili a-și da seama de semnificația reală a acestui cuvînt, de rostul adînc al acestei idei odată dezbrăcate de toate urile și minciunile demagogiei istorice și politice? Cine mai știe azi că o «democrație», — întru cît se poate pe pămînt: *un regim de libertăți și de control pentru popor*, — nu poate exista decît cu o *singură și hotărîtoare condițiune: ca să fie mereu condusă de o aristocrație*. După

cum orice aristocrație «pură» și contrară poporului a fost, este și va fi un abuz care o ruinează pe ea și vatămă adesea și Statul, — tot astfel o democrație «pură», în continuă luptă contra clasei conducătoare, contra «aristocrației», se omoară pe sine însăși; dar ruinează și Statul și dizolvă și poporul.

De mult, aș spus-o oamenii cari *văd*, în sensul lui John Ruskin, și azi ori cine vrea, poate controla, poate vedea acest adevăr: *că numai prin armonica unire a acestor două forțe naționale într'o monarhie, numai prin respectul reciproc dintre ele un Stat, o națiune poate avea un viitor.* Aici nu discut dacă în țara cutare sau cutare mai există ceea ce s'ar putea numi o aristocrație națională; întru cît există; întru cît este degenerată, și cum s'ar putea regenera, etc. Evident că nu e mă voiă gîndi a face dintr'o clasă conducătoare o castă de satrapî; de absenteiști dela moșiile lor; înstrăinați de popor, înnecați într'o cultură de *boudoir*; care nici limba țarei n'o cunosc și n'o iubesc, dar mi-te bătăile inimei neamului lor; nu e voiă pleda pentru un «*séminaire de grands seigneurs*» cum zice Montesquieu. Dar starea de decadentă a elementelor unei aristocrații, ori care ar fi ea, nu mă va face nici odată să dau asalturi aristocrației naționale însăși. Toată chestia este ca dintr'un *séminaire de grands seigneurs*, să faci un «seminar» de patrioți, de oameni pricepuți, de oameni cinstiți și înțelepți, recrutați de oriunde se găsesc în țară, din tot poporul, ori unde cresc *talente și virtuți, caractere armonice.*

Lecky zice, în această privință, cu drept cuvînt, că una din marile diferențe politice din ziua de azi se prezintă, în ultima analiză, astfel *trebuie să fie guvernată lumea de cătră ignoranța ei sau de cătră inteligența ei?* — Unii susțin că puterea precumpănitoare trebuie să fie în minile celor cu cultură și cu proprietate. Ceilalți susțin că conducerea aparține majorității poporului exprimate prin numărarea capetelor; cu alte cuvinte că ea aparține elementelor celor mai sărace, celor mai ignorante, celor mai incapabile care sînt necesarmente cele mai numeroase. «Asta este o teorie, zice *Lecky*, care de sigur răs toarnă toate experiențele istoriei omenirii. În ori ce cîmp de activitate omenească, în toate luptele vieței, superioritatea se găsește, după nemiloasa lege a firii, la cei puțini, iar nu la cei mulți; iar succese (naționale) nu se pot obține decît punînd puterea de conducere și de control mai ales în ale lor minî.

Neapărat că interesele tuturor claselor trebuie să fie reprezentate în legislatură, neapărat că și numărul trebuie să aibă oare-care glasuri în politică, ca și inteligența. Dar decumva guvernarea oamenilor nu este ceva esențialmente deosebit de orice altă formă de activitate

omenească, ea trebuie, în mod fatal, să fie compromisă dacă e pusă supt controlul direct al claselor celor mai nepricepute. Nimeni nu se poate îndoi că Englitera, în anii din urmă, a înaintat cu pași uriași¹ în această direcție... Dar de sigur că nimic n'a fost în vechea alchimie mai absurd de cât ideia că o ignoranță și mai mare la urnele de vot, are să se transforme într'o și mai mare, capacitate politică, în corpul reprezentativ. O să vie ziua când o să se dovedească drept una dintre cele mai curioase fapte în istoria prostiei omenești că o asemenea teorie a fost considerată ca o garanție de libertate și progres». ¹⁾

* * *

Toate mințile mari ale lumii, cu intuiții suficiente, au constatat acest adevăr dela *Mencius*, *Platon* și *Aristotel*, de la *Cicerone* și pînă la *Burke*, *Montesquieu*, *Taine*, *Reibmayr* și oamenii de Stat ca *Cromwell*, *Bismarck* și *Cavour*. Orî cari ar fi deosebiri între aceștia toți, între comunismul aristocratic al lui *Platon* d. p. și între individualismul lui *Taine*, ei toți resping «democrația,» ei toți au avut, în fond, aceeași concepție pe care a avut-o și *Schopenhauer* care, în stilul său puternic, zice că «poporul e un suveran vecinic minor», și că deci el «trebuie să rămînă supt un tutorat permanent, de oare-ce el nu-și poate administra, el însuși, drepturile sale fără a provoca neputuse primejdii, căci el, ca toți minorii, devine foarte ușor jertfa unor pungași perfizi... («hinterlistige Gauner»), care de aceea se numesc demagogi» ²⁾.

Reibmayr arată, de altfel ca și *Renan*, dar în mod științific, din punct de vedere naturalist, că nici un fel de cultură serioasă, națională, nu se poate produce, nu se poate măcar închipui, fără o continuă producție de talente și genii, dar observă că condițiunile cari înleznesc această producție sînt identice cu condițiile cari fac cu puțință existența unui Stat civilizat și civilizator («Kulturstaat»); el arată apoi că orî-ce clasă conducătoare, fie că era întemeiată pe virtuți militare, pe virtuți religioase sau pe destoinicie comercială (aristocrația romană, germană, venețiană; cea brahmană, cartagineză etc.) nu era decît «extrasul spiritual al unui popor» (*der geistige Extrakt eines Volkes*); fie că se numeau *principes*, *primates*, *primi*, *optimates*, *magnates*, *proceres*, *senatores*, *majores*, *seniores*, *sapientes* sau *Edelinge* (nobili). Politica fiind mai ales artă, și în ea, ca în orî-ce artă, artiștii adevărați sînt totdeauna o disparentă minoritate, zice el, iar

¹⁾ *Lecky, Democracy and Liberty*, vol. I, 21.

²⁾ *Schopenhauer, Parerga und Paralipomena*, Reclam, vol. II p. 256, (*Zur Rechtslehre und Politik*).

majoritatea o alcătuiesc diletanții și artiștii de rînd, meșteșugarii și cirpaci. ¹⁾

Intreb acum: e bine oare ca un popor să lase ca artiștii săi adevărați să fie, *în mod artificial, prin abuz de puterea Statului, prin batjocorirea ei*, mereu încălțați, înlăturați și înlocuiți, de diletanți, de meșteșugari și de cirpaci? Bine este ca *tocmai acestor elemente* Statul egalitar și democrat «să nu le dea de lucru»? Nu este aceasta o dovadă peremptoire că în cea mai importantă chestie de intervenționism, democrația dă faliment? Cauza? Pentru că o intervenție făcută de *demos*, de lumea toată, de fapt, nemulțumește toată lumea și satisfăcut nu-î nimeni, doară niminile...

Ca toți scriitorii serioși, astfel și Reibmayr constată că talentele și caracterele cele mai destoinice de guvernare se dezvoltă totdeauna și *numai în forme mixte de guvernămînt*: într'o monarhie temperată de o aristocrație și democrație, într'un amestec de oligocrație și democrație (*Mischung von Oligarchie und Democrație*)²⁾. Exact ceea ce spune un alt cugetător german, Bluntschli: «un stat *liber* nu este acela în care guvernează *mulțimea*, ci acela în care majoritatea se lasă, prin înțelepciune și voință liberă, să fie *guvernată de către oamenii cei mai buni și mai capabili*»³⁾. Nu împărtășesc, firește, toate ideile acestui scriitor, reproduc însă aici această părere a lui Bluntschli, care, deși *Elvețian*, — știe prețui «aristocrația» într'un Stat, cum o știau prețui pînă de curînd toți compatrioții săi.

Chiar și *Montesquieu* susține o monarhie, în care aristocrația să conducă, iar poporul să controleze. În genere, scrierile lui ar fi de sigur mult mai prețioase de cit ce sînt, în orî-ce caz cele mai de valoare din secolul XVIII. dacă el nu căuta să reînvie cele mai abstracte și periculoase principii din constituțiile elinești și romane, dacă se mărginea a compara *ineficacitatea* lor față cu principiile trainice din constituția Angliei de pe vremea lui. Dar absorbit de *Titu-Livius*, de *Plutarh*, de *Corneliu Nepos* și chiar de realistul *Aristotel* («realist» față cu epoca lui de sofști!), nu mai vorbesc de *Republica* și *Legile* lui *Platon*, — *Montesquieu* s'a pierdut și el în o mulțime de idei lipsite de orî-ce temeiū serios.

Montesquieu, după ce zice că într'un Stat totdeauna există oameni distinși, cere chiar ca ei să *nu fie cufundați* în masele cele mari, căci atunci «*la liberté commune serait leur esclavage, et ils n'auraient*

¹⁾ Dr. Albert Reibmayr, *Entwicklungsgeschichte des Talentes und Genies*. München, 1908, Lehmann. vol. I, p. 8, 109, 133.

²⁾ Ibidem p. 145.

³⁾ Bluntschli, *Politik als Wissenschaft*, p. 570.

aucun intérêt à la défendre, parce que la plupart des résolutions seraient contre eux. Adevărul e că nu «libertatea comună» e o primjdie pentru asemenea elemente, ci «egalitatea» pe care el și aci o confundă cu libertatea, și pe care tot el o preaslăvește, după autori clasici, despre cari Macaulay observă că ei înșiși nu o cunoscuseră decit din auzite și din cărți anterioare. Dovadă că tot Montesquieu cere ca partea elementelor distinse să fie *proporțională* în conducere, proporțională cu «celelalte ale lor situații (*«avantages»*) pe cari le au în Sat» ¹⁾.

Și Paul Janet recunoaște, după Montesquieu și alții, că *l'un des grands périls de la démocratie c'est l'égalité*, măi ales acea formă, zice el, care pune pe aceeași linie pe omul ignorant alături de omul luminat, pe omul vițios alături de omul de bine. Dacă oamenii vițioși sînt în majoritate: ei au să *invidieze superioritatea omului inteligent și distins*. De aci pornesc bănelile, ostracismele, persecuțiile, zice el, tot ceea ce a murdărit democrațiile antice și moderne și le a făcut să cază adesea măi prejos chiar și de *despotism*. «Poporul *trebuie (!)* decî să aibă destulă virtute spre a recunoaște, stima și respecta virtutea la cei măi buni. Cu un cuvînt, orî cum: am examina democrația, ea nu există, nu trăește, nu poate dăinui decăt prin virtute» — exclamă el. ²⁾

Numai că Paul Janet uită că tocmai ca talentul, așa și virtutea este o distincțiune, o *aristocrație*; că ea nu este hărăzită celor mulți, ci, cu cît e măi reală, numai celor puținî. Și așa va fi în vecii vecilor. Măi ales când e vorba de virtuți superioare, ca patriotismul, abnegațiunea, curajul de a lupta pentru bine și adevăr chiar contra lumii întregi. Căci nici în politică nu se găsesc pe toate potecile, și măi puțin încă în democrații, «aristocrați» cu curajul lui Galilei: «*e pur și muove*»; cu curajul lui Luther: «sînt în fața voastră, dar nu pot vorbi aminteri», («*hier steh' ich, ich kann nicht anders*»); nu se găsesc orî unde «aristocrați» cu principiul lui Cromwell care declara că urăște egalitarismul («*that levelling principle*»); nu se găsesc orî unde «aristocrați» cu principiul lui Bismarck care declara, în plin parlament, că dacă se lua, la 1866, după politica poporanistă («*Volks-politik*») care îl asediase cu moțiuni să nu facă războiul, care nu-î acordase bani pentru război, ar fi nenorocit Germania; nu se găsesc pe «stradă și la ușa cafenelii» aristocrați cu principiul lui Bismarck care declara, în plin parlament, că *nu majoritatea are să-î*

¹⁾ Montesquieu, *Esprit des Lois*, Livre XI. Ch. VI.

²⁾ Paul Janet, *Histoire de la Science Politique dans ses rapports avec la Morale* Ed. III. Tom. II. pag. 352.

îndrepte pașii săi politici, ; care declara, în plin parlament: «în cursul discuțiunii ni s'a spus că Europa ne consideră un popor de gînditori. Asta a fost mai înainte! *Reprezentațiunile naționale din cei din urmă doi ani ne-au nimicit această reputațiune; ele au arătat Europei decepționate numai traducători ai maculaturei franțuzești, nu însă gînditori independenți*» !...

Asemenea virtuți s'or fi găcind la majorități, și mai ales democratice, cum visează Paul Janet. și mulți alții? Asemenea virtuți trebuie lăsate oare la discreția tuturor demagogilor și vînătorilor de voturi? Asemenea virtuți s'or fi inventînd, din haos, prin programe egalitariste, printr'un *Manuel du Citoyen*? Sau prin alte gramofone pedagogicești? După Condorcet și alții? Cîtă zăpăceală, Doamne, între abstracțiuni de cabinet și greul vieții!

«Virtuți și talente», da! Dar *tocmai* asemenea caractere, asemenea minți trebuie să fie *protejate* într'o civilizație modernă, căci, de fapt, «*nu se nasc gloriile pe stradă și la ușa cafenelei*»; dacă, de fapt, virtutea are un cupris și *nu-i* o «nerozie»; dacă o națiune e să fie condusă de *patrioți* ce caută «*în lume și în vreme adevăr*», realitate pentru idealuri; iar nu de «*panglificari în ale țării care joacă ca pe funii*»; nu de democrați «*ce se luptă cu retoricele suliți, în aplausele grele a canaliei de uliți*»; nu de politiciani de furnituri și slujbe, — zestre a *tuturor* democrațiilor; «virtutea» lor, «meritul» lor, după «*voința suverană*» a Dumnezeuului lor, a *numărului*.

Eminescu, cel mai mare suflet românesc ce a trăit vre o dată, ochiul cel mai *văzător*, în sensul lui John Ruskin, și cel mai strivit de egalitarismul modern. n'a urit libertatea, n'a urit liberalismul; nici oameni, nici persoane anume n'a urit, căci prea era un suflet bun și nobil; el n'a urit decît *minciuna*; iar cea mai mare și mai primejdioasă pentru «*gloria neamului nostru*», — el a recunoscut-o cel dintîiu, e democrația radicală; *pe aceasta a urit-o*; precum toți patrioții trebuie s'o urască, toți cîți țin la cei ce cu «*plugul și cu spada au întins moșia noastră*»; toți cîți țin la «*limbă*», «*la străbuni și obiceiii*»; toți cîți au evlavie pentru cei «*pierduți în gînduri sfinte*», cari *convorbeau* «*cu idealuri*», cari urmau «*cu repejune cugetările regine*»; toți aceia trebuie s'o urască cari nu reduc naționalismul, cari nu reduc politica «*la interesul celor mulți*», — «*la praful azi în noi, mine 'n ruină*».

ROMANȚĂ

*Nu plînge, dacă palizi crinii
În primăvara vieții mor. —
Pe fruntea ta cea veșnic albă
Rămîne strălucirea lor.*

*Nu plînge dacă trandafirii
Pe drum se scutură cînd treci...
Purpura lor însîngerată
Va sta pe buza ta în veci.*

*Iar dacă 'n tainice azururi
Cad astre, sorî de-apururi stinși,
Nu plînge 'n ochii tăi, iubito,
Răsar luceferi mai aprinși.*

R. MIRCEA.

INGERUL ROMÎNULUI

(POVESTE)

Măre, era odată o femeie harnică și cuminte, nevoie mare. Și, vezi dumneata, cînd i-era și ei mai drag pe lume, rămăsese văduvă cu trei haidoși de flăcăiași trumoși și chipeși, de nu te mai săturaî privind-i... flăcăi pe cari-i crescuse sărmana numa'n fapte bune și 'n frica lui Dumnezeu.

Și, bietul răposat — biet să fie de păcate — lăsase neveste-si — din agonisita lor, o mie de lei și mai lăsase încă trei miî pentru cei trei feciori, să se hrănească și ei în lume.

Acu... ce-or fi făcut feciorii cei mari cu banii lor nu știu, că nu m'am dus să-i întreb. Știu numa că într'o zi, cînd era bilciu mare la unul din satele vecine, feciorul cel mic, care făcea ca și taică-său negustorie de vite, plecă la tîrg.

La mijloc de cale, după un deal și-o vale — în dosul unei biserici — aude: buf... buf... buf... Numaî bușeli și răbufneli — «Mă! Ce să fie?» se întrebă flăcăul.

Se duce mai aproape și ce vede, se crucește: în cimitir un *jidani* bătea mormîntul unui Romîn.

— «Ce-ai cu el, jupîne?

— «Cum ce? Hoțu-ăsta de Rumîn mi-e dator o mie de lei. Și, cînd mă gîndeam să mi-i dea, uite: l-a luat cel de pe scorbura și eu am rămas așa. Acu iaca bat și eu mormîntul, să m'aleg încailea cu atîta și să mă pomenească și mort».

— «Nu-l mai bate! E păcat de Dumnezeu să n'aibă odihnă în mor-

mînt suflet de creștin. Na mai bine mia de lei și du-te 'n treaba dumitale!»

Și-i dă flăcăul mia de lei, iar jidanul săria în sus, nu alta. A luat-o și s'a dus unde a dus mutu iapa.

Pe urmă, flăcăul drege pămîntul dricuit și pîngărit de lifta spurcată, îi pune cîteva flori acolo și se duce acasă.

* * *

Cum îl vede maică-sa :

— «Da bine, mamă, aproape fu tîrgul!»

— «Ei, mamă, nu mai zice așa: ci mai bine închină-te!»

Și-i spune de-a fir a păr toată tirișenia.

— «Și-acu» — zice flăcăul — «dă-mi, mamă, mia dumitale să negustoresc, că eu nu am para chioară».

Maică-sa, suflet bun, i-o dă ; iar Romînașul plecă tot la tîrg, călare.

* * *

La o răs_pîntie, îi răsare 'n cale un băețel.

— Unde mergi, neicuțule?

— Uite, nene, am plecat să-mi găsesc stăpîn. Nu mă bagi dumneata ?

— «Apoi» — zice flăcăul — «nu m'am gîndit la asta pînă acum. Da să-mi mai iaș seama».

Și pleacă amîndoi spre tîrg. Da, uitasem să spuî, pe flăcău îl povățuise taică-său — cînd încă nu închisese ochii — să nu-și bage slugă pe cel care o mînca mai mult decît el. D'aia au tras la un han și pe cînd mîncau, flăcăul tot trăgea cu coada ochiului la băiat, să vază: cît mîncă ?

Imbucă sărmanul te miri ce — nimica toată ; se scoală și-și face cruce.

— Știi ce, neicuțule ? Te bag. Cit ceri pe an ?

— Apoi, nene, eu nu mă tocnesc cu anul. Să staî eu la dumneata și, dacă te-î mulțumi, mi-î da ceva ; dacă nu, m'oiu duce cu Dumnezeu.

L-a băgat : apoi și-au văzut de drum.

* * *

La tîrg, numa se pomenește flăcăul cu sluga că-i zice :

— «Știi ce, stăpîne ? Dă-mi mie banii dumitale să-î negustoresc».

Flăcăul, ce-î vine, îi dă ; băiatul se depărtează, iar el rămîne să se odihnească acoloa, pe un răzloj.

Sluga a luat prin tîrg și a cumpărat niște boi ; cînd i-a vîndut, a cîștigat cincî sute de lei. Cu o mie cincî sute a cumpărat niște cai. Cînd i-a vîndut, a luat pe ei două miî de lei.

Pe urmă, vine cu socoteala.

Se miră flăcăul: «Mă, băețele, bun noroc mi-te-a trimes, cin' te-a trimes!».

* * *

Se înserează și ei pleacă acasă.

Li-era drumul peste o apă. Plouase și veniseră mari talazurile.

În urma lor venia în goană mare o droșcă cu cai, în fundul căreia se vedeau doi boeri.

— Stăpîne, stăpîne,—strigă băiatul—stai să treacă întâi droșca.

L'ascultă flăcăul. Întră droșca 'n apă, dar... o iaă talazurile, nenișorule, și se înneacă. Bieții boeri strigă cît le ia gura: «Ajutor, oameni buni, ajutor, că ne prăpădim!»

Flăcăul și-a încălecat calul și s'a dus în apă de a ajutat pe cel de care mai putea fi nădejde de scos. Cellalt era ca și dus.

Steteau acum la mal, se uitaă cum se duce pe lumea dușilor suflet de creștin și dedeau din umeri că... de, n'aveau nici o putere.

Da, deodată se pomenesc cu sluga:

— «Las' că-l scot eu, stăpîne!»

Și, spre mirarea boerului și a flăcăului, s'aruncă băiatul înot și apucă de mînă pe cel înecat, ba scoate și desagii cu galbenii. Rămîne în apă numai trăsura cu caii.

— «Mă, mă, mă! Țsta nu e *Rumîn!* Cîtă putere pe el! Și nu e decît un *ghibardeiu*¹⁾».

Le lasă boerii și banii și tot și pleacă mulțumindu-le cu lacrimi în ochi, că i-a mai lăsat să calce iarbă verde.

Apoi, vesel nevoie mare, stăpînul își încălecă roibul și se duce în treaba lui, cu slugă cu tot.

* * *

Trec așa trei ani de zile și, în timpul ăsta, cît nu dă 'nainte flăcăul nostru! Ce mai case! Ce mai sloane, magazii, acareturi, moșii întinse, vitișoare!, mă rog: nici nu-l mai cunoșteai! Și, astea toate numai pe urma băiatului care tot ghem rămăsese. Unde punea el mîna, punea Dumnezeu mila.

Acu, într'o Duminică, cum sta flăcăul pe prispa casei, se pomenește cu sluga că-i zice:

— «Ia ascultă, stăpîne! Mult o să stai așa, fără nici un căpătîiș? Însoară-te și dumneata, odată, să fii în rîndul oamenilor. Nu vezi că ai cam albit?»

— «Bine, bine, băete; să mă însor. Dar pe cine să iaș?»

— «Ei, pe cine? Pe fata împăratului»

¹⁾ Mic și indosat.

— Ce, mă băețașule, tocmai acum ți-ai găsit să rizi de mine? O să mă ia fata aia?

— «Da bine, stăpîne», — zice iar sluga — Cînd te-am mai dus eu la rău și cînd am mai ris de dumneata? Dacă te trage inima, ia-ți paloșul ce ți-a lăsat răposatul și... hai înainte cu Dumnezeu!»

Vezi dumneata, moșicile, eu m'am tot luat cu vorba și am uitat să-ți spun că răposatul taică-său lăsase moștenire flăcăului și un paloș.

* * *

Iși iaă ei merinde în desagi și pleacă spre curțile împărătești. Acolo, altă dandana: la fata asta — ea știe ce avea — cine venea în pețit, n'ar fi mai venit, nu se întorcea cu zile. Adică, împăratul pune pe pețitor de se culca noaptea în palat și, pînă în ziuă, tînărul era înghițit de un șarpe ce-i eșea fetei pe gură.

— «Împărate» — zice voinicul — «am venit să-mi dai fata».

— Bine, bine, băete! Da, întii să te culci o noapte în palat. Apoi ți-oî da-o. Zice astea Măria Sa, da în gînd: «Apoi, tot nu e cine știe ce sculă de tine. O să te duci și tu plocon lui ucigă-l toaca... că s'aă dus ei alții mai ceva ca tine!»

Se învoesc, dar flăcăul își ia și sluga.

— Stăpîne, dă-mi paloșul și așteaptă-mă aci.

Intră sluga în odaia unde dormea mlădița împăratului și, cum era întunerec, fata nu l-a cunoscut.

Odată se răstește el la ea și o amenință cu paloșul:

— «Hi!.. fetică! Pînă acu ți-a fost» — zice el. «Am să te tai în noaptea asta!»

Și mai repede odată paloșul.

Atunci, măi taică, să vezi minune! De groază, fata odată oticnește și — să iertați dumneavoastră — odată varsă pe gură un șarpe balaur cu solzii de aur care — nici una, nici alta — dă năvală să înghiță pe băiat. Dar el, mai iute decît fulgerul, repede paloșul și îl taie drept în două. Amenință pe față a doua oară și iarăși iese un șarpe pe care îl taie și... tot așa pînă de trei ori.

Pe urmă: «Uite, stăpîne, ți-a rămas fata tot cu sufletul curat; știî curat și luminat ca argintul strecurat».

Fata, scăpată de duhurile necurate, doarme dusă pînă la ziuă. Și, cînd vine Măria Sa împăratul, găsește pe flăcău viu nevătămat, stînd cu paloșul de pază lingă patul fetei; iar în odaie alături... slugulița, făcută ghem, mîna porcii la jir.

Ci unde să-î trăznească Măriei Sale prin cap, că ghemul de colo făcuse minunea?

— «Impărate luminate» — zice voinicul — «acum ai o fată de toată bunătatea. Vezi ce e pe jos?» Și-i arată stîrvurile de balauri făcute ciopăți. «Da să mi-o dai de nevastă, Măria Ta, c'ășa ne-a fost vorba».

I-o dă și fac, moșicile, o nuntă, de se duce vestea.

* * *

Maî petrec ei ce maî petrec pe la socrii cari le dau în seamă împărăția cu toate bunurile și grijile ei; apoi, împăratul cel tînăr, zor nevoe, să se ducă pe la măsă cu nevasta.

Pleacă la drum și ia cu ei și pe băiat...

Dar, prin o pădure, numa ce aude împăratul:

— «Stăpîne dragă, oi fi, n'oi fi mulțumit de mine... eu te las; mă duc în alte părți».

— «Da bine, băețele, din ce-ți veni?» — zice împăratul, întristat cum nu se maî poate. «Nu ești mulțumit de mine?»

— Ba sînt mulțumit, dar nu maî staū.

— Încăilea, spune-mi: cit să-ți plătesc? E atît amar de vreme de cînd te străduiești să mă faci om.

— Ce să-mi plătești? Nu mi-ai plătit acum trei ani? Știi cînd ai dat o mie de lei. Și nu maî aveai după sufletul d-tale nici o para.

— Cum? Cine ești dumneata?

— «Cine?» — zice sluga. — «Află, împărate, că eu sînt *îngerul Românului* pe care l-ai scăpat de la jidan. Nu i se putea odihni sufletul sărmanului creștin și numaî d-ta te-ai milostivit cu el. D'aia te-am slujit!».

Și, cînd zice cele din urmă cuvinte, băiatul începe să se ridice în sus, încet, încet, pînă pierе în văzduh, într'o lumină orbitoare.

Iar împăratul cel tînăr și cu împărătița cad în genunchi plîngînd, uluiți și mirați de atîta putere dumnezeiască!..

Și așa, măi taică, văzurăți cit poate fapta bună?

Prîboieni (Muscel).

C. RĂDULESCU-CODIN.

TORQUATO TASSO

— DE GOETHE —

ACTUL III. — SCENA II.

PRINCESA, LEONORA.

PRINCESA. Răbdarea — iată tot ce-mi maî rămîne!

Cînd toți amicii mei se bucurău

Cu frate-meu și soră-mea 'mpreună.

Pe mine boala mă ținea închisă,

Și-așa de mic'am învățat să sufer.
 Un singur lucru-atunci mă fermecă:
 Plăcerea-atit de sfintă a cîntării;
 Si-ades durerea 'ncet mi-o legănam
 Și dorul meu, prin cîntece duioase.
 Durerea-așa 'n plăcere se schimba,
 Și'ntreaga mea tristeță 'n armonie.
 Dar nu dură plăcerea asta mult:
 Un doctor crud curînd îmi porunci
 Să nu mai cînt, și astfel mi se luă
 Și-această-a mea unică mîngîiere.

LEONORA. Atiți amici erau în jurul tău,

Și-acum și tu te bucuri de viață.

PRINCESA. Tu vrei să spui că nu mai sînt bolnavă.

Și am cîțiva amici ce-mi rac pe plac.

Și-un alt amic aveam —

LEONORA. Îl ai și-acum.

PRINCESA. Îl am, dar iată, îl voi pierde 'ndată;

O, clipă 'n care 'ntîiu eu l-am zărit,

A fost o clipă rară. Din atitea

Dureri abia atuncea mă sculam...

Din nou purtam, sfoasă și tăcută

Privirea mea pe'ntinderea vieții...

Din nou vedeam pe-ai mei și respiram

Balsamul blînd și dulce al speranței;

Privirea mea sbura și mai departe

Și iată-acum așa din depărtare

Veneau spre mine chipuri luminoase.

Atunci l-aduse soră-mea de mină

Pe Tasso-aici și — iată, drept să-ți spun —

Pe el îndată sufletu-mi l-alese,

Și'n veci de el va sta înlănțuit.

LEONORA. Princesa mea, să nu regreti de loc.

Simțind ce-î nobil, ai un bun pe care

În veci nu poate nimeni să ți-l iea.

PRINCESA. Frumosul e adesea de temut,

Precum c'un foc ce-ți este de folos,

Atita timp cît arde 'n sobă, și

Cu para lui plăcut te luminează.

De el atuncea cine s'ar lipsi?

Dar dacă arde tot ce-l înconjoară,

O, cite rele-atunci nu-ți poate face!

Dar mult mai bine-ar fi s'ascund de tine,

Ce slabă sînt acum și cite sufăr.

LEONORA. Prin plîns și prin încredere în prietenii

Se vindecă a inimei durere.

PRINCESA. Atunci curînd de boală voi scăpa,
 Căci eū în tine 'ncrederea mi-am pus-o.
 Ah, draga mea! de-acuma-s hotărîtă,
 Să plece! dar de-acuma simt ce lungă
 Va fi tristețea zilei, cînd voiū fi
 Lipsită și de-această bucurie.
 Mărețul soare nu-mi va mai răpi
 Figura lui de visu-mi luminată
 Și'n piept de-acum eū nu voiū mai simți
 Acea speranță dulce de-a'l vedea.
 Privirea mea 'n zadar îl va căta
 La umbră, jos, supt pomu din grădină.
 Și ce plăcere-aveam să stau cu el
 Atitea seri tăcute și senine
 Și cum din vorbă 'n vorbă se măria
 Și dorul nost de-a fi 'nțeleși mai bine!

C. F.

FARUL SÂNGEROASELOR

— ALPHONSE DAUDET —

De vuetul mistralului, n'am închis ochii toată noaptea. Era mîniat și se zbuciuma ca o fiară rănită. Moara troznia, legănîndu-și aripele schilodite, care șuerau de vînt, ca pînzele unei corăbii. Țiglele de pe acoperiș zburau rătăcite. Departe, piniî colinelor se frămîntau și plîngeau în umbră. Te-ai fi crezut în largul mării...

Și cum stam așa, pironit de furia mistralului, mă gîndeam la nopțile mele de acum trei ani, cînd mă cuibărisem ca o pasăre de mare în farul insulelor Sîngeroase, colo lingă coasta Corsicei, la intrarea golfului Ajaccio.

Încă un colț frumos, pe care îl găsisem acolo pentru a visa și a li singur...

O insulă sălbatică și roșie ca sîngele; farul într'un vîrf, iar în altu l un vechiū turn genovez în care se cuibărise un vultur. Jos la țărîm un lazaret în ruină, năpădit de ierburî; apoi ripe, măracinișurî, stînci mari, citeve capre sălbatice, cai mărunți alergînd cu coama fluturată de vînt, iar sus, sus de tot, într'un vârtej de pasări de mare, căsuța farului — cu cerdacul alb — pe care se plimbă paznicul lui, cu ușa gotică, cu turnulețul de fier și deasupra cu lanterna cea mare care plîpie în flacăra soarelui și luminează și ziua...

Iată insula Sîngeroaselor, cum mi-o aminteam azi noapte, ascultînd plinsetul pinilor de pe coline. Înainte de a-mî cumpăra moara, cînd aveam nevoie de aer și de singurătate, mă surghiuneam aici ca într'o insulă fermecată.

Și vrei să știi ce făceam?

Ceea ce fac și aici, mai puțin încă. Cînd mistralul orî tramontana nu suflau așa de tare, mă cuibăream între stîncile țărmlui, în mijlocul goelanzilor și rîndunicilor și rămîneam acolo, cît îi ziua de vară covîrșit de farmecul mării pe care o contemplam. Cunoașteți — nu-i așa — această beție frumoasă a sufletului?... Nu te mai gîndești, nu mai visezi. Sufletul zboară, se risipește. Ești pasărea albă care se confundă, pulbera de spună care scîntee, fumul alb al vaporului care se depărtează, corăbioara cu pînze, stropul acesta de apă, fuiorul acela de nor, tot, afară de tine...

Ce frumoase treceau clipele pe țărmlul acestei insule fermecate!

Cînd era vînt, mă închideam în curtea lazaretului, o curte mică, melancolică, îmbalsămată de rosmarin și de pelin sălbatic și ghemuit acolo în dosul unui zid vechi lăsăm să mă copleșească parfumul acela vag de părăsire și de tristețe, care pătrundea cu soarele în tainițele de piatră, deschise toate împrejurul meu, ca niște vechi morminte. Din cînd în cînd un ciocănit la poartă, o săritu ă sprintenă în iarbă,.. era o capră care venea să pescă la adăpost de vînt. Cum mă vedea, se opria locului, și rămînea țintă în fața mea, privindu-mă ca un copil.

Pe la cincî, cornul paznicului mă chema la masă. Atunci luam po-teca bungetului și porniam spre far, uitîndu-mă meretî înapoi spre orizontul acela de valuri și de lumină, care se lărgia într'una, cu cît urcam mai sus.

* * *

Dar în far! Era fermecător. Văd și-acum odaia de mîncare cu lepezî mari pe jos și căptușită cu scînduri de stejar, o ciorbă de pește turbată, fumegînd la mijloc, ușa deschisă pe cerdac și flacăra asfințitului bătînd înlăuntru. Paznicii m'așteptau. Erau trei, un Marsilieș și doi Corsicani, cîteși trei scunzi, bărboși, cu fața zmolită și crăpată, cu mantaua de păr de capră, dar fitecare cu firea lui.

Din felul lor de traî vedeaî numai decît și deosebirea dintre două rase. Marsilieșul, iscusit în ale meșteșugului, sprinten, totdeauna ocupat, alergînd în insulă de dimineața pînă seara, muncind la grădină, pescuind, strîngînd ouă de pasări de mare, pîndind cîte-o capră în tufe, ca s'o mulgă și orî de cîteorî țî-era foame, totdeauna gata cu ciorba ceea îndrăcită de usturoi orî de pește.

Corsicanii din potrivă, în afară de slujba lor nu se ocupau de nimic; ei se considerau ca slujbași și pace... își petreceau vremea în cuhnie jucând partide nesfârșite de *scopa*, pe care le întrerupeau numai când și-aprindeau lulelele, ori când hăcuiau cu foarfecelile, în podul palmei, foi mari de tutun verde...

De altfel cite și trei erau oameni buni, simplii, îndatoritori cu oaspeții lor, deși eu trebuie să le fi părut ciudat... căci gândiți-vă, să vii să te închizi în far de plăcere, când zilele pentru ei par veacuri și când fericirea cea mai mare e să coboare de acolo, printre oameni, în satele lor!... Vara mulțămirea aceasta o gustă înfite ce lună. Zece zile jos, pentru treizeci de zile de far: așa stă scris în regulamentul lor, dar iarna când vremea e rea, nu mai au nici un regulament. Vântul suflă, talazurile cresc, insulele sîngeroase sînt albe de spumă și paznicii de rînd rămîn împresurați două trei luni în șir, cite odată în condițiuni teribile.

— Iată ce mi s'a întîmplat mie, domnule, îmi povesti într'o zi moș Bartoli, pe cînd prînzeam — iată ce mi s'a întîmplat acu cinci ani, la masa asta chiar, înt'o seară de iarnă ca acum. Eram în far numai cu un tovarăș al meu pe care îl chema Céco. Ceilalți coboriseră pe la vetrele lor, unii bolnavi, alții liberi, nu mai știu nici eu cum... Eram spre sfîrșitul mesei, foarte liniștiți amîndoi... De odată însă văd pe Céco că se oprește, că se uită la mine cu ochii căscați și buf! cade pe masă, cu brațele întinse. Mă reped la el, îl sdruncin, îl strig pe nume...

Murise... Poți judeca acum ce era pe mine. Eu zic că tremurai mai bine de un ceas în fața mortului, apoi deodată îmi veni în minte farul.

De-abia avusei vreme să sui în lanternă și s'aprind fitilurile. Noaptea se lăsase... Ah! ce noapte, domnule! Marea, vîntul, aveau alte vete. În fiecă clipă, mi se părea că cineva mă strigă pe scară... Și atunci mă lua o fierbințeală, mi-era frică de mort. Cu toate asta, cînd se lumină de ziuă, îmi veni nițel inima la loc. Așezai mortul pe o laiță de culcat; o pînză deasupra, un crîmpei de rugăciune și fuga la semnalele de alarmă.

Din nenorocire, marea era prea agitată; strigai, strigai, dar în zadar... Iată-mă singur în far, cu bietul Céco și Dumnezeu știe cit timp... Nădăjduiam să-l țin lîngă mine, pînă la sosirea vaporului, dar după trei zile n'a mai fost cu putință... Ce să fac? Să-l scot afară? Să-l îngrop? Stîncă era prea tare și insula era plină de corbi. Mi-era milă, bietul creștin, să-l las în prada lor. Atunci, mă gândii să-l cobor într'una din tainițele lazaretului. Asta s'a întîmplat într'o după amiază,

dar numai eu știu cât curaj mi-a trebuit. Uite domnule, astăzi încă cînd cobor coasta insulei în vre-o după amiază cu vînt puternic, mi se pare că sînt cu mortul pe umeri...

Bietul moș Bartoli! Sudoarea îi curge pe frunte, gîndindu-se la asta.

* * *

Și prînzul nostru trecea tot așa, cu vorbă lungă: farul, marea, po-vestiri despre naufragii, istorii despre bandiți corsicani...

Apoi cum asfinția, paznicul cvartului d'întîiu și-aprindea lămpița, își lua pipa, plosca, un Plutarc gros cu marginile roșii — toată biblioteca farului și se pierdea prin fund. Citeva clipe numai și s'auzea în tot farul un zgomot de lanțuri, de scripete, de greutatea orologiului pe care îl întorcea.

Eu în timpul acesta ieșiam afară în cerdac. Soarele scobora din ce în ce mai repede, vîntul se întăria, flacăra apusului însingera insula. În văzduh, de-asupra mea, o pasăre mare zbura greoiu: era vulturul, care venia să se cuibăriască în turnul genovez. Pe nesimțite apoi ceața mării se împinzia, pînă cînd nu se mai vedea decît spuma albă din jurul insulei.. Atunci de-asupra capului meu țîșnia un znop de lumină dulce. Farul era aprins. Lăsînd în umbră toată insula, trîmba de lumină cădea în largul mării și eu rămâneam acolo în negura nopții supt valul de lumină, care d'abia mă atingea cîmp treceam pe supt el... Lar vîntul, cu cât se înnoptă, cu atât se întetea. Trebuia să intru, Bijbiînd închideam ușa, puneam drugurile de fier, apoi orbecăiud tot așa, mă urcam pe o scăriță care tremura supt mine și intram în vîrfurile farului. Aici era lumină.

Închipuiți-vă o lampa gigantică cu șeșe rînduri de fitilur în jurul căreia se învîrtesc ușor pereții latrinei, unii cu lentile enorme de cristal, alții deschiși pe un geamlăc imobil ca să pună flacăra la adăpostul vîntului... Cîmp intram, mă orbia. Arama, cositorul, reflectoarele acestea de metal, zidurile decristal bombat, care se învârtea cu niște cercuri mari alaastre, toată sclipirea asta, tot țacănitul acesta de lumini mă ameția.

Încetul cu încetul însă, ochii mi se deprindeau și atunci mă așezam jos, la piciorul lămpei, alături de praznic, care cetea tare pe Plutarc, de teamă să nu adoarmă...

Afară negură, abis. Pe ceardacul farului vîntul aleargă ca un nebun, umplînd noaptea de urlete. Farul troznește, marea urlă, talazurile dudue pe stînci... Din cînd în cînd un deget nevăzut izbește în geamuri; vre-o pasăre de noapte pe care o atrage lumina și care vine să-și sfărîme capul de geamul farului... În lanterna sclipitoare și caldă, nimic de cît pîlpîiala flăcării, zgomotul untdelemnului care picură,

lanțul ce se deapănă, și o voce monotonă psalmodiind viața lui Demetrius din Pfialére...

* * *

La miezul nopții, paznicul se scula, se mai uita odată la fitiluri și după asta coboram. Pe scară se întâlnea cu păzitorul coart-ului al doilea, care se suia frecându-se la ochi, și-î dedea ploscuța și pe Plutarc... Apoi, înainte de a ne culca, intram o clipă în odaia din fund, plină de lanțuri, de greutateți, de rezervoare, de frînghi și acolo, la lumina lămpitei, paznicul scria în registrul cel mare al farului, totdeauna deschis:

Miezul nopții. Marea agitată. Furtună. O corabie departe.

Trad. de GH. D. MUGUR.

CRONICA VESELĂ

ODA LA UN BASTON

*Respect și plecăciune în fața ta, bastoane,
Scuturător de haine, de spete și palloane.
Marire, adorare și 'nrhindăciune ție,
Ca mi-ai pulul produce un ceas de bucurie.*

*Cercat-am zi și noapte să-l fac ca să priceapă,
Ca arta lui nu face, v-ă! nici o simplă cerpă;
Și mă gândeam acuma discuția s'o 'nchid,
De n'ai fi fost, bastoane, un... argument solid.*

*Puterea ta măiastră acum 'mă-apare 'n minte
Ca sulița cea lungă, din vremurile sfinte,
Cînd muvenicul Gh-orghe, puternic și frumos,
Ucise fără mila bulaurul hidos.*

*Recunoștința noastră e fără de holare!
F-ă ce de acela ce 'n mîna lui te are;
Dur leapadă țî robia, cum poți, încet-încet,
Și vino moră adesea la maaarele Estet:*

*Zdrobește țî calimara, fiț iute ca ardeiul!
Să-ț rupi hirtua toata, să-ț zvîrli în foc condeiul,
Și poartă te cu dînsul ca Hector cu Patrocle...
Argumentează-ț bine că-ț supărat Sofocle.*

IVAN TURBINCA.